

Příběh vojenských lesníků na Šumavě

Více než sedmdesátiletá story vojenských lesů na Šumavě začala po druhé světové válce, kdy byl na území po vysídleném německém obyvatelstvu založen vojenský újezd Boletice. Hornoplánští vojenští lesníci převzali lesní celky po Schwarzenbercích, jejichž lesní hospodaření se stalo legendou. V prvních letech ještě plavili dříví po šumavských plavebních kanálech, odlesňovali rozsáhlou lokalitu, kterou následně zatopila Lipenská přehrada. Vypořádali se také s následky orkánu Kyrill. A na územích, kde desetiletí hospodařili, byl v 90. letech vybudován národní park. Zkrátka byli skoro u všeho, čím v novodobých dějinách Šumava žila.

Chvilé, kdy na Boleticko vstoupil člověk a usadil se tam, nastala dávno před narozením Ježíše Krista. Přibližně v 5. století před naším letopočtem bylo založeno hradiště Razimberk na vrchu mezi Kájovem a Boleticemi, první písemné zmínky hovoří o hospodářské správě klášterem ve Zlaté Koruně. Další lesy a polnosti, jež spravovaly a dnes spravují Vojenské lesy a statky historicky, drželi Rožmberkové.

Dědictví po Schwarzenbercích

Lesní pozemky následně získali Schwarzenbergové, kteří zde postupně rozvinuli sofistikované lesní hospodaření, kterým reagovali na potřeby okolního průmyslu, jehož podobu také do značné míry určovali a ovlivňovali. Obratnost v podnikání i politických manévrech Schwarzenbergové uměli zúročit tak, že před první světovou válkou patřili k nejbohatším šlechtickým rodům v Evropě. Obě rodové větve (hlubocko-krumlovská, která hospodařila na Šumavě, i orlická) vlastnily jen v Čechách bezmála 180 tisíc hektarů půdy s významným lesním, polním a rybníčním hospodářstvím, dále doly, pivovary, cukrovary, pily, cihelny, vápenky a jiné podniky. Uměly pružně reagovat na potřeby trhu a přesouvat pracovní sílu. Tak se například k lesnictví na Šumavě dostal i otec dnes již penzionovaného kolegy Jiřího Flíčka z Horní Plané, který byl původně zaměstnancem rybníčního hospodářství šlechtického rodu na Třeboňsku.

Lesní majetky Schwarzenbergů postupně redukovala po první válce první pozemková reforma, v roce 1947 pak byl veškerý rodový majetek zabrán vydáním speciálního zákona „Lex Schwarzenberg.“

I tak patří zmiňované šumavské hvozdy mezi lesy, které si v ČR nejdéle udržely pralesovitý charakter. Dnes se vyskytují na pozemcích, která vojenské lesy převzaly jen malé pralesovité části, nejstarší porosty jsou první generací po pralesích a převládá zde druhá generace popralesních porostů.

Nástup Vojenských lesů na Šumavu

19. května 1947 byl založen vojenský výcvikový prostor Boletice, který vznikl jako nástupce vojenského tábora na Šumavě. Vláda stejně jako v případě Doupovských hor, Ralska či Oderských vrchů využila vylidněnou sudetoněmeckou oblast, která vznikla poválečným odsunem k založení vojenského cvičiště. Na území boletického újezdu zanikly desítky obcí a sídel. Před příchodem armády a odsunem německého obyvatelstva se zde struktura osídlení podobala krajinně s osamocenými selskými statky, tak jak se dochovala na rakouské straně hor.

Do této krajiny nastoupily Vojenské lesy a statky. 20. prosince 1952 byly ustanoveny VLS Horní Planá rozkazem ministerstva národní obrany č. 0114. Jako první byla zřízena Lesní správa Chvalšiny, která do té doby spadala do gesce VLS Hořovice. V roce 1950 se vojenští lesníci na Šumavě rozrostli o lesní správy Polná, Uhlíkov, Arnoštov a Křišťanov. Tato organizační struktura kopírovala hierarchii schwarzenberských lesů. O rok později vzniklo samostatně ředitelství v Horní Plané. Sídliho na náměstí v budově bývalé Spořitelny a v jeho čele stál lesní rada Horáček. Od začátku roku 1953 převzaly vojenské lesy od Státních lesů těžební podnik v Horní Plané a školkařské středisko se sídlem v Českém Krumlově. Tyto organizační jednotky následovaly příhraniční lesní správy Nová Pec – Želnavá, Plešný, Stožec a Nové údolí s Bližší Lhotou. S nimi se VLS stali majitelem a tehdy také ještě provozovatelem Schwarzenberského plavebního kanálu a Dřevoskladu Nová Pec – Želnavá, který byl s kanálem spojen Želnavským smykem.

Pod armádu přešlo také zemědělství. V roce 1947 vznikl Vojenský statek Květušín, který zahájil hospodaření na 89 hektarech orné půdy, a s 72 kusy skotu, 167 prasaty a 419 ovcemi v živočišné výrobě.

Zásadní reorganizací divize Horní planá prošla v roce 1959. Byla zřízena polesí a tím se ze tříступňové organizační struktury stala čtyřступňová. Zároveň došlo ke slučování lesních správ – Křišťanov byl začleněn pod Arnoštov, část Polné a Křišťanova pod Chvalšiny. Uhlíkov s Hodňovem byl sloučen pod Horní Planou, Jelení vrchy, želnavská správa, Dolní Vltavice a Bližší Lhota pod Plešný. A Nové údolí bylo začleněno pod Stožec.

Poslední plavby na kanálu

Schwarzenberský plavební kanál převzaly VLS s lesy v roce 1953 a osm let jej využívaly k dopravě dříví. Bez nadsázky se dá tvrdit, že geniální technická stavba, která je dnes národní technickou památkou a jedním z hlavních turistických lákadel Šumavy, přežila jen díky vojenským lesníkům. Kanál na konci 19. století vznikl, aby umožnil šumavským palivovým dřívím zásobovat Vídeň, kam se dřevo dostávalo vodními cestami navazujícími na Dunaj. Nákladná stavba, která probíhala v složitých horských podmínkách, byla ekonomicky úspěšná. První dříví bylo do kanálu vhozeno v roce 1791, o čtyři roky později se majitelům panství vrátili všechny investice vložené do jeho vybudování. Plavební kanál byl v ostrém provozu přesně 170 let. Poslední dříví jim Vojenské lesy a statky splavily v březnu 1961.

V osmi letech jeho provozu byl podnikem každoročně zpracováván plán plavby, plavilo se zpravidla mezi 10. a 15. květnem a každé plavbě pak předcházely denní porady o veškerých přípravách, určoval se režim vypouštění vody z nádrží do kanálu. Dříví mířilo z jednotlivých správ do skladu v Nové peci Želnavským smykem, délka splavovaného dříví byla maximálně 19 metrů. Vodní cestu však postupně nahradily nákladní automobily a v roce 1961 VLS splavily kanálem posledních 2300 kubíků dříví. I poslední plavbu řídil kanálmistr vojenských lesů Antonín Maschka, kterému v té době bylo 61 let.

Provoz se zastavil a vodní dopravní cesta upadla na desetiletí v zapomnění až do roku 1989, kdy Vojenské lesy a statky v souvislosti s 200. výročím výstavby investovaly společně s ministerstvem kultury do oprav kanálu a tunelu na Jeleních Vrchích bezmála tři miliony Kč, což v té době byla významná investice. Po opravách, na kterých se významnou měrou podíleli zaměstnanci VLS z Horní Plané, kanál po osmadvaceti letech opět ožil v rámci ukázkového plavení dříví v úseku Jelení Vrchy – Rosenauerova kaple.

V devadesátých letech byl kanál pod patronátem VLS opravován brigádníky a v roce 1993 jej Vojenské lesy předali Národnímu parku Šumava. Žhavou novinkou současnosti je, že v nejbližší době bude zahájena oprava Želnavského smyku, které je stále v majetku VLS. Kanál tak bude opět propojen s Vltavou.

Odlesnění v lokalitě Lipenské přehrady

První plány na výstavbu šumavské přehrady na Vltavě vznikly už na konci 19. století. Původně měla stát na Želnavě, v roce 1930 byl pak zpracován projekt na lipenskou přehradu a konečná studie vznikla až po druhé světové válce v roce 1948. Stavba nádrže, která nakonec zatopila vltavské údolí v délce 40 kilometrů a šířce až 12 kilometrů, byla zahájena o rok později a trvala deset let.

Vedle konce celé řady zemědělských a průmyslových podniků, přeložení silniční a železniční sítě, bylo před napuštěním 306 milionů metrů krychlových vody potřeba vykácet a vytěžít stovky hektarů lesů.

A to byl z velké části jeden z prvních velkých úkolů pro Vojenské lesy a statky z Horní Plané. Celkem vojenští lesníci v letech 1955 až 1958 museli odlesnit 500 hektarů, z nichž se jednalo v případě asi 170 hektarů o porosty borovice blatky na hlubokých rašeliništích podél Vltavy. Za čtyři roky byly postaveny kilometry povalových cest, lesníci se potýkali s desítkami požárů (při pálení klestu neustále hrozily požáry na rašelinných polích) a museli také zvládnout dvě povodně, které hrozily, že odplaví dříví a poškodí budované hráze přehrady. I přes řadu dalších problémů to však hornoplánští kolegové zvládli.

Pohroma jménem Kyrill

V noci z 18. na 19. ledna 2007 se Českou republikou prohnala větrná pohroma, která napáchala obrovské škody na majetku a řadu bezesných nocí způsobila především lesníkům. Nahodilé těžby v tomto roce dosáhly téměř 13 milionů kubíků dříví, a u Vojenských lesů a statků orkán, který následně dostal jméno Kyrill, napáchal největší škody právě na Horní Plané. Při následném průzkumu z vrtulníku byl rozsah škod u šumavské divize stanoven na 700 tisíc kubíků. Drtivá většina polomů byla soustředěna na poměrně malém území 5 tisíc hektarů, do kterých se Kyrill opřel naplno. Co do rozsahu škod tak šlo o největší krizovou událost v historii VLS Horní Planá, nejvíce poškozeny byly nejvýše položené lesní správy Arnoštov a Horní Planá. S obrovským nasazením a díky moderním technologiím a pomoci dalších divizí se podařilo kalamitu zpracovat ještě v roce 2007. Po lesních cestách přitom putovala jedna odvozní souprava za druhou, kvůli dopravnímu ruchu byly z komunikací vytvořeny jednosměrky, tam, kde to nebylo možné, řídily provoz semafovy.

Po zpracování nahodilek vznikly rozsáhlé holiny o celkové ploše 770 hektarů, které bylo třeba opět zalesnit. Obnova probíhala v následujících dvou letech a byly při ní vysazeny čtyři miliony sazenic. Pro zalesnění bylo použito 12 druhů dřevin, z nichž přes 40 procent tvořily meliorační dřeviny. Obnovu lesa na kalamitních plochách využili hornoplánští kolegové k poměrně radikální změně druhové skladby ve prospěch melioračních a zpevňujících dřevin. Pohromu jménem Kyrill tak VLS proměnily v proměnu lesa, který by měl lépe odolávat abiotickým škodám – v šanci, jak zachovat přírodní bohatství Šumavy i pro další generace.